

Ніколаєва Ю.О.

Інститут географії Національної академії наук України

ule4ka1987@gmail.com

ІСТОРИКО-ТЕХНОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ У ФОРМУВАННІ ВИРОБНИЦТВА ТА ЗБУТУ ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

В останній третині XIX — на початку XX ст. у техніці промислового виробництва провідних індустріальних країн світу відбулися суттєві зрушення, які мали значний вплив на всі сторони життя людства. Наслідки їх ми відчуваємо і наразі. Підкреслюючи глибину та значення цих зрушень у галузі науки і техніки; праці географів, істориків та економістів висувають промислову революцію, як новий промисловий переворот, який поклав початок сучасному промислому виробництву.

Саме в останній третині XIX ст. відбувається заміна парової енергії на електричну. Електрична енергія була поставлена на службу виробництву, знайшла своє застосування в промисловості, на транспорті, у зв'язку, у побуті людей, у культурі. Винахід динамомашини та електродвигуна, вирішення проблеми передачі електроенергії на відстань дали можливість підвести електроенергію до окремого верстата та машини, що забезпечило нарощування швидкості верстатів, продуктивності праці, підготувало передумови для автоматизації виробничих процесів та створення електротехнічної промисловості. Технічні зрушення відбулися і в металургійному виробництві, у виплавці сталі. В 1867 р. впроваджується «мартенівський», у 1879 р. — «томасовський» способи виплавки сталі. В 70—80-х роках XIX ст. винайшли електротехнічний спосіб виплавки кольорових металів — міді та алюмінію — шляхом електролізу. Сталь та кольорові метали почали широко застосовуватися в машинобудуванні. Були зроблені відкриття і у створенні нових видів двигунів: побудована парова турбіна Лавалля (Швеція) та Парсонса (Англія), створені двигуни внутрішнього згорання Г. Даймлера і Бенца та Г. Дизеля

(Німеччина). Застосування нових видів двигунів фактично зробило переворот на всіх видах транспорту. Великі досягнення на рубежі XIX—XX ст. були зроблені у розвитку хімічної промисловості. Це, перш за все, крекінг нафти, одержання штучного бензину, барвників, каучуку, добрив, лікарських препаратів.[1]

Одним із суттєвих досягнень у промисловості стала організація поточного виробництва — масове виготовлення стандартизованих виробів шляхом установки машин за технологічним процесом. З початку поточне виробництво було організоване в сірниковій та консервній промисловості, а згодом набрало довершеного вигляду в 1912 р. на автомобільних заводах Форда. Технічні зрушення в кінці XIX ст. — на початку XX ст. торкнулися транспорту, зв'язку та культури. Даймер і Бенц створюють перший автомобіль, будується перший трамвай та метро, створюються зразки електровозів для залізниць, закладаються підвалини повітряного транспорту. В 1903 р. здійснилися перші польоти літака братів Райт. Справжня революція відбулася в галузі зв'язку. В 1895 р. О. Поповим було винайдено радіо. І нарешті, великим досягненням був винахід електричної лампочки (Ладигін, Едісон) та кіно (Люм'єр). Цей перелік винаходів, які були поставлені на службу людства, далеко не повний.

Усі ці технічні зрушення мали величезний вплив на розвиток продуктивних сил та процес індустріалізації в країнах Західної Європи та США. Головним змістом цих зрушень було зростання обсягів промислового виробництва. Так, загальний обсяг світового промислового виробництва з 1870 по 1900 роки зріс у 3 рази. Розвиток промисловості призвів до її переважаючої ролі над сільським господарством. У самій промисловості особливо швидко розвивалася важка промисловість і, навпаки, легка промисловість стала деградувати. У важкій промисловості виникають та розвиваються швидкими темпами такі нові галузі, як електротехнічна, нафтодобувна та нафтопереробна, хімічна, сталеливарна, автомобільна, верстатобудівна. [2]

Технічний прогрес чинив великий вплив на вдосконалення військового озброєння. Це торкалося перш за все створення нових видів зброї, а саме: кулеметів, танків, підводних човнів, літаків, лінкорів, хімічних отруйних речовин. Технічний прогрес у кінці XIX — на початку XX ст. активно вплинув на процес утворення великих промислових підприємств, які впроваджували у виробництво нову техніку та технології. Впровадження нової техніки вимагало великих капіталів. Це штовхало підприємства до об'єднання капіталів з метою організації виробництва з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу.

Таким чином, основні тенденції розвитку провідних країн світу в останній третині XIX — на початку XX ст. полягали в тому, що під впливом кардинальних технічних та технологічних зрушень відбулися суттєві зміни в промисловому виробництві, що вплинуло на обсяги виробництва та галузеву структуру промисловості, привело до укрупнення підприємств завдяки концентрації виробництва та капіталу. [3]

З'ясувавши основні тенденції розвитку економіки провідних країн світу періоду кінця XIX — початку XX ст., слід зазначити причини відставання або швидкого економічного розвитку окремих країн. Так, Англія, де вперше в світі виникла фабрична промисловість, в середині XIX ст. виробляла майже 50% світової промислової продукції і вважалася «фабрикою світу». Починаючи з 70 років XIX ст., темпи зростання промислового виробництва в Англії значно уповільнюються. Якщо в період з 1815 р. до початку 70-х років XIX ст. середньорічний приріст промислової продукції складав 3,4%, то з 70-х років XIX ст. до 1914 р. він зростав лише на 1,7%, тобто вдвічі менше, внаслідок чого питома вага Англії у світовому промисловому виробництві безперервно зменшувалася. В 1914 р. Англія виробляла лише 1/7 світової промислової продукції замість 1/2. [2]

Одна з головних причин промислового відставання полягала в тому, що Англія, маючи найбільші у світі колоніальні володіння, вивозила туди капітал, а це в свою чергу суттєво знижувало капіталовкладення в економіку країни, в

той час як розміри капіталовкладень є одним з визначальних факторів, які впливають на темпи економічного зростання країни.

У сучасному світі становище будь-якої фірми на ринку товарів та послуг визначається рівнем конкурентоздатності. У свою чергу, конкурентоздатність зв'язана з двома показниками - рівнем цін та рівнем якості продукції, причому. Другий чинник поступово виходить на перше місце. Продуктивність праці, економія ресурсів усіх видів сьогодні поступаються місцем якості продукції.

Якість продукції - один з найважливіших показників діяльності підприємства. Підвищення якості продукції визначає становище підприємства в умовах ринку, темпи науково-технічного прогресу, зростання ефективності виробництва, економію усіх видів ресурсів, що використовуються на підприємстві. Пріоритетність зростання якості продукції - тенденція, притаманна роботі усіх провідних фірм, корпорацій світового промислового ринку в цілому.

Список літератури.

1. Історія економіки та економічної думки: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц./ С.В.Степаненко, В.М.Фещенко, С.Н.Антонюк, Н.О.Тимочко та ін.- К.: КНЕУ, 2008, - 248 с.
2. Історія економіки та економічної думки: від ранніх цивілізацій до початку ХХ ст. : навч. посіб. / В. В. Козюк, Л. А. Родіонова, В. В. Кириленко, І. Б. Ковальчук; ред.: В. В. Козюк, Л. А. Родіонова. - К. : Знання, 2011. - 566 с
3. Розміщення продуктивних сил і територіальна організація виробництва : Навч. посіб. для студ. екон. та геогр. спец. вищ. навч. закл. / С. І. Ішук; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. - К. : Вид. Паливода А.В., 2002. - 259 с